

je slabotno teló, šibák ni duh. Prav ta krepki duh pa hoče, da se teló ne pokarja slabosti; katero prinašajo stara leta; šibeče noge morajo hoditi, utrujene oči morajo gledati. Takó prihaja k bolnikom, in čudno vpliva prihod njegov na opešane moči. Njemu je dano, da ublaži strahoto smrti, in čestokrat kadar odhaja, pustí v siromaškem dômu tudi dar človekoljubja za telesne potrebe bolnikov. Saj pozná življenje v teh tesnih prostorih, kakor malokdo! Pogorski národ ne mrje od duševnih bolečin, nego neprestana jedínščina ga slabí, da lega prerano v gomile. Bolnika, ki vzdíha na trdem ležišči, utegnilo bi okrepiti zdravilo, ali pri hiši ni toliko, da bi mu kupili količkaj boljšega okrepila. Kadar ga zagrebejo, tedaj šele trka prava potreba na vrata! Tolažilna beseda, akotudi še takó presrčna in sočutna, ne prežene bede; dejanske pomoči je treba. Glej, in čestokrat odpré dušni pastir skrivno predalce, kjer je spravljen težko prisluženi denar, in legak, srečen nasmeh mu igra na ustnih. Njemu ne treba dosti, in s seboj ne vzame ničesar. Ali ti novci morejo vsaj za nekaj časa odgnati skelečo lakoto od praga zapuščeni družini — zató daje rad, in mnoga srca blagoslavljaajo blazega duhovnega očeta...

Takšno je delovanje možá, nepoznanega v svetu. Kdo vé med šumnim življenjem, kakšen zlat značaj deluje v skriti gorski vasi, in kadar ga zagrne grob, kdo li bode ondu plakal za njim? Kratko novost bodo čitali ljudjé, da je nekje v hribih umrl ta in ta, star toliko in toliko, zvest do zadnjega diha pozivu svojemu, in potem ga pozabijo. Saj ga niti poznali niso! Ali v hvaležnih srcih preprostih gorjanov ne bode zabljén! Mah bode prerasel gomilo njegovo, ali krepko bode živela med gorami povest o plemenitem móži, kakeršnih svet nima mnogo. In če zajde tujec med goré, strmèč bode poslušal povest in se čudil visokosti plemenitega dušnega pastirja!

Avstrijsko srednje šolstvo.

Statistična studija.

Sestavil **Evgen Lah**.

radni list »Verordnungsblatt für den Dienstbereich des Ministeriums für Cultus und Unterricht, Jahrgang 1890. Stück I.« prinaša obširen sestavek o avstrijskih gimnazijah in realkah, čegar vsebina je toli poučna in zanimiva, da se nam zdi primerno, ž njim seznaniti tudi čitatelje »Ljubljanskega Zvona«.

Avstrija ima 172 gimnazij in 84 realk. Gimnazije se med sabo po kategoriji delé takó, da jih je velika večina, namreč 131, višjih, le 18 realnih in višjih, samó 14 nižjih, 9 pa realnih. Od realk je 43 višjih, in 21 nižjih.

Gimnazij vzdržuje 122 država, 20 mesta, 12 redovi, 9 dežele, 4 zasebniki, 3 škofijstva, 2 ustanove; realk vzdržuje 53 država, 16 dežele, 9 mesta, 5 zasebniki, 1 ustanove.

Jako zanimiva je razdelitev po poučnem jeziku. Največ gimnazij je nemških, namreč 96, tedaj več kot polovica. Jedina Dalmacija nima nobene nemške gimnazije, sicer Nižjeavstrijska 25, Češka 22, Moravska 13, Štajerska 8, Tirolska 6, Zgornjeavstrijska in Šlezija po 4, Koroška 3, Solnograška, Gališka in Bukovina po 2, ostale, med njimi Kranjska, po 1.

Za nemškimi pride največ gimnazij čeških, vsega skupaj 40, to je: v Češki 31, v Moravski 8 in v Šleziji 1. — Poljskih gimnazij je 23, nahajajo se pa vse v Galiciji. — Laške so 4; po jedna v Trstu, Istri, Tirolski in Dalmaciji. — Srbsko-hrvaške so 3, vse v Dalmaciji; rusinska 1 v Gališki. Utrakvističnih je 5 in sicer 3 slovensko-nemške v Kranjski, 1 laško nemška (Trident) v Tirolski, 1 nemško-rumunska (Suczawa) v Bukovini.

Menj razlike je pri realkah. Tudi tu je velika večina, 58, nemška. Tudi tu je prva, s 17 realkami, Nižjeavstrijska; za njo pride z 12 Moravska; 10 jih ima Češka, 4 Šlezija, 3 Štajerska, po 2 Zgornjeavstrijska in Tirolska; ostale, med njimi Kranjska, po 1. Čeških je 17 in sicer 13 na Češkem, 4 na Moravskem; poljskih 5 v Gališki; laške 3, po 1 v Tirolski, Trstu in Dalmaciji; srbsko-hrvaška 1 v Dalmaciji. Rusinskih in utrakvističnih realk ne nahajamo v Avstriji.

Zeló zanimivo je razmerje med jezikom in národnostjo.

Národ	Število	Gimnazije		Realke		Sploh	
		Število	jeden zavod pride na prebivalcev	Število	jeden zavod pride na prebivalcev	Število	jeden zavod pride na prebivalcev
nemški	8,008.864	98 ¹ / ₂	81.308	58	138.084	156 ¹ / ₂	51.175
češki (in slovaški)	5,180.908	40	129.523	17	304.759	57	90.893
poljski	3,238.534	23	140.806	5	647.707	28	115.662
rusinski	2,792.667	1	2,792.667	—	—	1	2,792.667
slovenski	1,140.304	1 ¹ / ₂	760.203	—	—	1 ¹ / ₂	760.203
srbski in hrvaški	563.615	3	187.872	1	563.615	4	140.904
italijanski	608.653	4 ¹ / ₂	148.690	3	222.884	7 ¹ / ₂	89.154
rumunski	190.799	1 ¹ / ₂	381.598	—	—	1 ¹ / ₂	381.598
madjarski	9.887	—	—	—	—	—	—
sploh	21,794.231	172	126.711	84	259.455	256	85.134

* Na utrakvističnih zavodih gre vsaki dotičnih národnostij pri skupni svoti polovica.

V vsi Avstriji, kjer se nahaja 256 gimnazij in realk, pride na vsak milijon prebivalcev po 12 tacihi zavodov. Posamezne narodnosti so v tem pogledu zelo različne. Najboljše se godi Nemcem, ki imajo na vsak svoj milijon ljudi po 19 gimnazij ali realk, Čehi in Italijani po 11, Poljaki po 9, Srbje in Hrvatje po 7, Rumuni po 3, Slovenci po $1\frac{1}{3}$, Rusini $\frac{1}{3}$. Madjari v tostranski državni polovici ne morejo priti v poštev.

Gimnazij posebej imajo zopet Nemci največ; za njimi pridejo Čehi, Poljaki in Italijani; potem Srbje in Hrvatje; za njimi Rumuni. Slovenci smo tu zopet pri zadnjih, le Rusini so še na slabšem, ako seveda malega števila Madjarov ne vštevamo.

Realke ima le pet narodnostij; slovenskih, rusinskih, rumunskih in madjarskih realk sploh ni. Največ jih imajo seveda zopet Nemci, za njimi Italijani, potem Čehi, za njimi Srbje in Hrvatje, končno Poljaki.

Izpregovoriti nam je tudi nekoliko o obiskovanji šol. Kažejo se nam tu velike razlike, ki niso v nikakem soglasji in razmerji s prebivalstvom dotičnih dežel.

Tek. št.	Imena dežel	Število učencev			Število navzočih prebivalcev	Na koliko ljudi pride 1 sred. šolec
		gimnazije	realke	skupaj		
1	Nižja Avstrija	7.737	4.651	12.388	2,169.032	175
2	Zgornja Avstrija	1.256	407	1.663	752.064	425
3	Solnograška	455	235	690	159.773	232
4	Štajerska	2.076	668	2.744	1,186.393	396
5	Koroška	718	184	902	314.061	381
6	Kranjska	1.206	362	1.568	477.607	305
7	Primorska	1.597	1.121	2.718	610.688	224
8	Tirolska s Predarlško	2.441	539	2.980	897.124	301
9	Češka	10.472	5.345	21.817	5.527.263	253
10	Moravska	5.501	3.288	8.789	2,140.820	244
11	Šlezija	1.466	997	2.463	550.667	224
12	Galicija	12.430	1.031	13.467	5.938.491	241
13	Bukovina	1.333	385	1.718	568.453	331
14	Dalmacija	762	164	926	471.827	509
	Sploh	55.456	19.377	74.833	21,794.231	291

Iz te tabele je tedaj razvidno, da najmarljiveje (seveda zaradi Dunaja in njegovih izjemnih razmer) pohajajo srednje šole v Nižji Avstriji; za njo prideta Primorska, kjer je zopet v prvi vrsti odločevalen Trst, in pa Šlezija; potem Solnograška, Češka in Moravska. Ugodno, ker normalno, je obiskovanje srednjih šol v Tirolski, Kranjski in Buko-

vini, nekoliko slabše že v Koroški in Štajerski; neugodno v Galiciji in Zgornji Avstriji, zelo neugodno v Dalmaciji.

Najbolj obiskovane gimnazije imata Galicija (po 478 učencev na 1 zavodu) in Bukovina po 444; dobro so obiskovane gimnazije v Primorski (319), Zgornji Avstriji (314), Češki (311), Nižji Avstriji (309), in Kranjski (302); slabše že v Šleziji (293), Tirolski s Predarlško (271), Moravski (262) in Štajerski (259); še slabše v Koroški (239) in Solnograški (227); najslabše v Dalmaciji (po 191 učencev povprek na vsacem zavodu).

Najbolj obiskovane realke, po 385 oz. 362 učencev, imata Bukovina in Kranjska; za njimi prideta Primorska (280) in Nižja Avstrija (274); potem Šlezija (249), Solnograška (235), Češka (232) in Štajerska (223); za njimi Galicija (206), Moravska (205) in Zgornja Avstrija (203); končno Koroška (184), Tirolska s Predarlško (135) in Dalmacija (82).

Srednješolski zavodi sploh so povprek najbolj obiskovani v Galiciji in Bukovini, kjer pride na vsak tak zavod po 434 oziroma 429 učencev. Za njima prideta takoj Kranjska in Primorska s 314 in 302 učencema; potem Nižja Avstrija z 295, Zgornja Avstrija, Šlezija in Češka z 277, oziroma 274 in 272, Štajerska z 249, Moravska z 237, Solnograška z 230, Tirolska s Predarlško z 229, Koroška z 226, končno Dalmacija samo s 154 učenci na vsak zavod.

Katere gimnazije in katere realke so v Avstriji najmočnejše, katere najslabeje obiskovane?

Najbolj obiskovane gimnazije vse Avstrije so: 1.) ljubljanska z 887 učenci; 2.) in 3.) Frančiško Jožefova in IV. državna v Lvovu z 849 oziroma 844 učenci; 4.) gimnazija v Przemyslu z 806; 5.) v Črnovicah s 709; 6.) II. državna v Lvovu s 683 in 7.) krakovska s 622 učenci. Po 500—600 učencev ima 13 gimnazij, po 400—500 učencev 28, po 300—400 učencev 37, po 200—300 učencev 54, po 100—200 učencev 25 gimnazij. 100 ali pa še manj učencev imajo naslednje gimnazije: 1.) kotorska 100; 2.) kočevska 88; 3.) v Waidhofnu 78; 4.) Meixnerjeva privatna na Dunaji 76; 5.) v Gayi 63 in 6.) pazinska 53.

Omeniti je končno še dveh, katerih pa ne gre pri razvrstitvi po obiskovanju jemati v poštev, ker imata le po jeden tečaj. To sta gimnaziji Kranjska s IV. razredom in 14 učenci in pa privatna Scholzova v Gradci s I. razredom in 11 učenci.

Najbolj obiskovane realke so: 1.) praška državna s 594, 2.) tržaška komunalna s 527 in 3.) dunajska komunalna s 521 učenci; 8 realk ima po 400—500, 14 po 300—400, 28 po 200—300,

19 po 100—200, 9 pa manj nego po 100 učencev, namreč realke: v Bolcanu s 87, Auspitzu z 82, Meixnerjeva privatna na Dunaji s 73, Döllova privatna ravno tam z 68, v Tarnopolu s 65, v Waidhofnu s 64, v Dornbirnu in pa Rainerjeva privatna na Dunaji s po 61, končno v Zadru z le 43 učenci.

Vsi ti podatki veljajo za pričetek letošnjega šolskega leta.

Davorin Trstenjak †

Spisal **Fr. Levec.**

I.

Iz Starega Trga pri Slovenjem Gradci nam je došla žalostna vest, da je dné 3. svečana t. l. po daljšem bolehanji v 73. letu dóbe svoje izdihnil plemenito dušo svojo starina slovenskih pisateljev, dični Davorin Trstenjak, župnik Starotrški.

Davorin je bil čestit mož, kateri je vse svoje dolgo življenje posvetil znanosti in domovini; kateri je v cerkvi vselej vestno učil preprosti národ večnih resnic in v šoli navduševal tega preprostega národa sinove za vzvišene ideale; kateri je dolгих 52 let z gorečo besedo in spretnim peresom uspešno in sadunosno deloval v slovenskem slovstvu; kateri se je vedno nahajal v čestiti družbi naših prvih so-trudnikov za slovenskega národa prosveto in za slovenske literature razcvit, vselej od svoje prve mladosti do sive svoje starosti nam mlajšim vzvišen vzgled neutrudne delavnosti in jeklene značajnosti.¹⁾

Davorin Trstenjak! Kdo ga ne pozna? Star znanec, ljub znanec, drag prijatelj je vsakemu. kdor z nekoliko paznim očesom čita naše knjige in časopise. Povsod ga srečavaš v slovenskem slovstvu in že dolgo ga srečavaš, najbrž, odkar si čitati pričel. Zdaj te

¹⁾ Mutatis mutandis ponatiskujem tukaj članek, katerega sem ob štiridesetletnici Trstenjakovi priobčil leta 1878. v »Slovenskem Narodu« (št. 258 in 259.) Priobčujem ga prvič zató, ker se ta članek opira na ustne in pismene podatke Trstenjaka samega, in drugič zató, ker so iz njega doslej zajemali vsi, ki so od leta 1878. sém pisali o Trstenjaku. Mislim zatorej, da zasluži, da se otme iz pozabnosti političnega lista. Pis.